

bülten

tmmob
makina mühendisleri odası

Şubat 2017, Sayı 224 Ekidir

Sanayinin Sorunları ve Analizleri (XXV)

“Tek adam rejimi” endişesi,
sanayiye de daraltıyor

“TEK ADAM REJİMİ” ENDİŞESİ, SANAYİYİ DE DARALTIYOR

Mustafa SÖNMEZ*

Özet

Türkiye ekonomisi ve sanayisi 2017 yılına oldukça olumsuz bir iklimde giriş yaptı. Yılın ilk iki ayında özellikle dış kaynak girişindeki dalgalanma ve içerideki borçlu firmaların dövize hücumu sonucu dolar fiyatı, dünyadaki diğer yerel paralardan ayrılarak hızlı tırmanışlar gösterdi, Şubat ayında ise görece inişler yaşadı.

Türkiye'nin gündemine yerleştirilen “Tek adam rejimi” tasarısı, ekonominin ve sanayinin bütün kararlarını olumsuz etkilemektedir. Hem yerli hem yabancı aktörler, yatırım başta olmak üzere önemli kararlarını ertelemektedirler. Tüketici kesim, hem kredi kullanımında hem de tüketim konusunda iştahsız davranmaktadır. Bunun sonucu olarak özellikle dayanıklı sanayi ürünleri ve konutta beklenen iç talep oluşmamakta, ihracattaki kötü performansa da bağlı olarak talep daralmakta, büyüme temposu iyice hız kaybetmektedir.

Bankaların hem tüketici alacaklarında hem de şirket alacaklarında yüzde 3 ile 5 arasında değişen tahsili gecikmiş alacak sorunu yaşanmaktadır.

Sanayide, özellikle dayanıklı sanayi ürünlerinin talebinde, dolayısıyla üretiminde önemli gerilemeler söz konusudur. Sanayi istihdamı 12 ayda 92 bin düşüş göstermiştir. Sanayi ürünleri, dolardaki tırmanışla birlikte yıllık yüzde 14 artış göstermiştir.

Yasama ve yargıyı, Cumhurbaşkanlığında merkezileştiren ve tek adamın kararlarına tabi kılan koyu anti-demokratik yönelim, ekonomi aktörlerinde de tedirginliğe yol açmıştır. İçerideki aktörler açısından bu durum, örneği sık sık görülen, şirketler arası kayırmacılığı, keyfiliği, rasyonel olmayan kararlara alan açarken yargının artacak bağımlılığı, adalet beklentilerini de yaralamıştır.

Tek adam rejimi tasarısının ekonomide şimdiden yarattığı tahribatı hafifletmek üzere getirilen çeşitli vergisel kolaylıkların hem tüketime hem de istihdama etkisinin ne olacağı ise bilinmemekte, ancak bu teşviklerin merkezi bütçede önemli gedikler açması da beklenmektedir. Bunun yanında merkezi bütçeye paralel olarak oluşturulan ve hukukiliği olmayan Varlık Fonu uygulaması, başka bir keyfiliği ve kamu varlıklarının hukuksuzca kullanılmasını gündeme taşımıştır.

Dış ekonomik aktörler açısından da “tek adam rejimi”ne yönelişte önemli kaygılar geçerlidir. Yasama ve yargı erkleri üstüne tek kişinin artacak sultanı, uluslararası sözleşmelere ve AB normlarına özellikle terslikler oluştururken, referanduma götürülen tasarının Türkiye-Batı dünyası, Türkiye –AB entegrasyonu ile uyumsuzluklara ortaya çıkaracağı öngörülerek her türlü önemli karar ertelenmektedir. Özellikle yabancıların doğrudan yatırım kararları askıya alınmıştır. Derecelendirme kuruluşlarının notlarına da etki eden Tek adam rejimi tasarısı, dış finans kaynaklarının kaynak kullandırma şartlarını da gözden geçirmelerine neden olmuştur.

Özellikle iç politikadaki yüksek gerilimin etkisiyle, portföy yatırımcısı “sıcak para”nın çıkışı genelde sürmekte, kısa süreli geri dönüşlerle dolar fiyatı görece inmektedir. Ancak, döviz borçlusu firmaların pozisyon kapatma çabaları ile dövize talep artmakta ve fiyat yeniden yükselmektedir.

Bunların yanı sıra, irili ufaklı birikim sahiplerinin TL'den uzaklaşarak dövize, özellikle dolara dönüş eğilimleri azalmamıştır.

Bu talepler dizisinin Mart ayında Fed'in yapacağı bir faiz artışı ile birleşmesi halinde dolar fiyatının yeniden yukarılara çıkması yüksek bir olasılıktır. Bunu frenlemek için Merkez Bankası'nın bankalara kullandığı fonlara dönük uyguladığı örtülü faiz artışı ise, beklenen “yüksek döviz-yüksek faiz” kısılcına henüz önlem olmamıştır.

Bütün bu yaşananların olumlu bir kulvara taşınması ve düşük maliyetlerle bu dönemden çıkılması ise, ekonomik önlemlerden çok, politik adımlarla, özellikle Nisan referandumunda aklın galebe çalması ve tek adam rejimine çıkacak bir “HAYIR” oyuna bağlı görünmektedir. Ancak akıldışı tek adam rejimi tasarısına “HAYIR” tepkisi ile, Türkiye'nin hem içeride hem de dış dünya gözünde politik riskleri azalabilecek ve sermaye trafiğind , iç dengelerde ve ekonomi aktörlerinin davranışlarında normalleşmeye dönülebilecektir.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

GİRİŞ

Türkiye'nin "Tek adam rejimi" odaklı Anayasa değişikliğine gidilerek parlamentonun güdükleştirilmesini ve yasama yetkisinin Cumhurbaşkanlığına toplanmasını, yargının yine Cumhurbaşkanının kontrolüne girmesini amaçlayan ve 16 Nisan'da halkoylamasına sunulacak Anayasa değişikliği, bunun, politik ve jeopolitik düzeyde biriktirdiği riskler, genelde ekonomiyi, özel olarak da sanayiye daraltmaya devam ediyor. Bu daralmayı, referandum tarihine kadar politik saiklerle kitlelere pek hissettirmek istemeyen AKP hükümetinin, aldığı bazı vergisel ve kaynak aktarıcı önlemler ise sadece ağırı giderici özellikte; sorunu Nisan ötesine süpürmekten ibaret görünüyor.

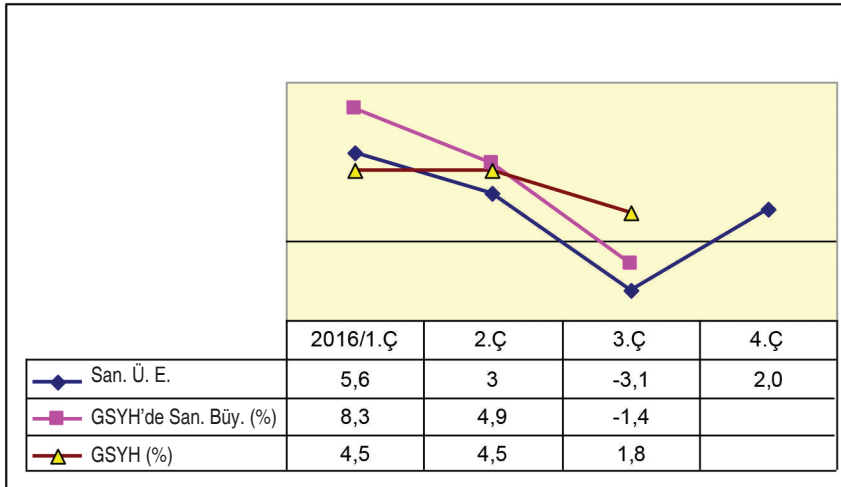
2016 yılının son çeyreğine ilişkin açıklanan öncü göstergeler, 2016 yılı tamamında büyümenin yüzde 2'yi ancak bulacağını, 2017 için ise çok düşük tempolu bir seyrin söz konusu olacağı muhtemel görünüyor. Bu durumun hem istihdamı hem gelir bölüşümünü, Türkiye'nin dünyadaki rekabet gücünü önemli ölçüde geriletmesi ihtimali de artıyor. Özellikle Nisan referandumunun kilit özelliği, birçok yatırım kararının ertelenmesini, dış kaynak

girişinin yavaşlaması olumsuzluğunu da beraberinde getiriyor.

SANAYİDE DURULMA

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Aralık ayı, dolayısıyla 4. çeyrek sanayi üretim endeksini de açıkladı. Bilindiği gibi, sanayi üretimi, ekonomik büyümenin öncü göstergelerinin başında geliyor. Daha önce GSYH'de dörtte bir kadar payı bulunan sanayi, yeni seri GSYH'de de beşte bir dolayında, yine önemli sayılabilecek bir paya sahip. İşte bu yüzden de sanayi üretiminde gerçekleşen artış ya da azalış, GSYH'nin nasıl bir seyir izleyeceği konusunda fikir veriyor.

Sanayi üretimi, Aralık ayında mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış endeks bazında Kasım'a göre yüzde 0.2 azaldı; takvim etkisinden arındırılmış endeks bazında ise 2015 yılının Aralık ayına göre yüzde 1.3 artış oldu. Aralık ayındaki sanayi üretimi bir önceki yıla göre yüzde 1.2 artış gösterdi. Böylece yılın son çeyreğindeki üretim artışı yüzde 2 oldu. 2016'nın tümündeki sanayi üretimi de bir önceki yıla göre yüzde 1.9 arttı.

Grafik 1. Sanayi Üretim Endeksi ve Büyüme (%)

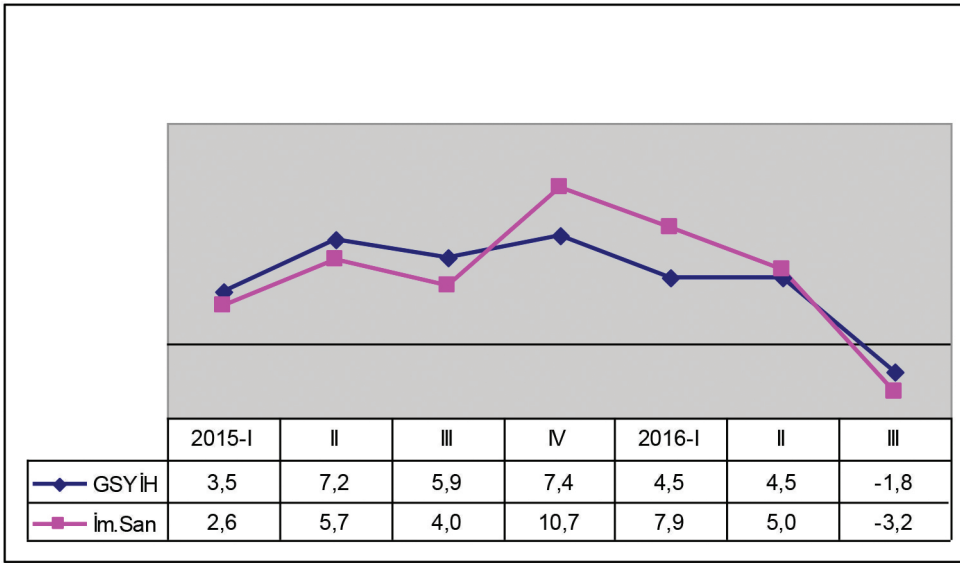
PARALELLİK

TÜİK'in sanayi üretimi ile GSYH kapsamındaki sanayi üretimi içerik olarak bire bir aynı değiller kuşkusuz. Ancak yine de bu iki göstergenin değişim oranı neredeyse birbirine paralel bir seyir izliyor.

Aynı şekilde GSYH de yaklaşık beşte birini oluşturan sanayideki gelişmeye paralel gidiyor. Sonuçta bu üç gösterge, oranlar farklılık gösterse de genelde birbiriyle uyumlu bir seyir halinde. Sanayi

hız kestiği görülüyor ki, bu önemli bir gerileme. Sanayinin en önemli bileşeni imalat sanayisinde ise 2015'te yüzde 3.4 olan üretim artışının 2016'da 2 puan birden gerileyip 1,4'e düşmesi oldukça önemli. Ekonominin omurgası sayılan imalat sanayiindeki bu tempo kaybının 2017'de sürme ihtimali yüksek.

Sanayinin diğer bileşenlerinden enerjide ise yüzde 5'e yakın bir üretim artışı kaydedilmiştir.

Grafik 2. GSYİH ve İmalat Sanayinde Büyüme (2009=100, Çeyrek Yıllar İtibarıyla, %)

Kaynak: TÜİK

üretimi yılın son çeyreğinde yüzde 2 büyüdü, yılın tümündeki artış da yüzde 1.9 oldu. 31 Mart'ta TÜİK'in açıklayacağı son çeyrek büyümesinin sonunda, sanayi üretiminde de, toplam GSYH'de de yıllık yüzde 2 dolayında artışlar tahmin ediliyor.

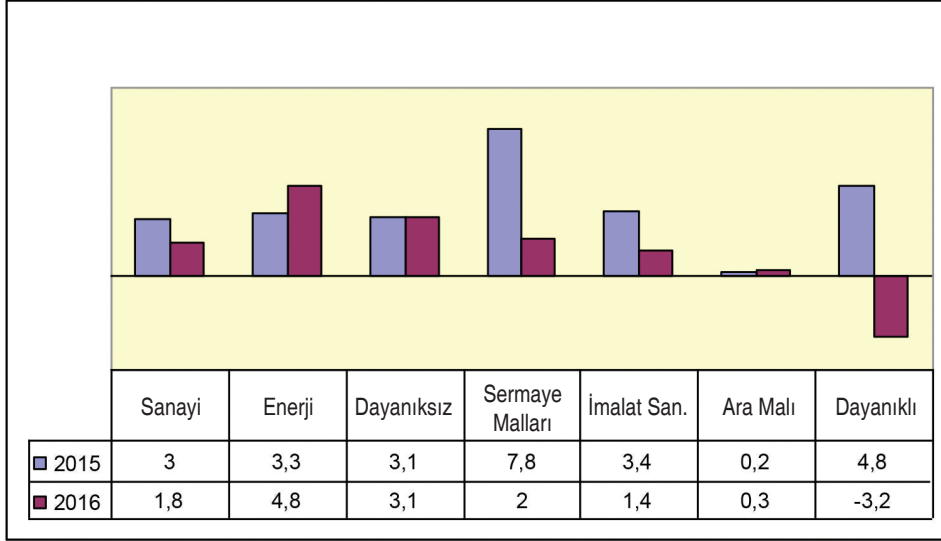
Mart ayı sonunda açıklanacak verilerde, 2016 büyümesi yüzde 2'de kalmışsa, bu, yıllık yüzde 4,6 olarak belirlenmiş büyüme hedefinin yarısının bile gerçekleşmediğini ve ekonominin önemli bir darboğaza girdiğini teyit edecek.

2016'nın tamamına bakıldığında, 2015'te yüzde 3 artan sanayi üretiminin 2016'da yüzde 1.8'e kadar

DAYANIKLIDA KRİZ

Sanayi ürünlerini ara, yatırım ve tüketim malları olarak ayırıp baktığımızda ise, ara malı üretiminin 2016'da, 2015'te olduğu gibi çok düşük seyrettiği anlaşıyor. Sermaye malları ya da yatırım malı dediğimiz sanayi ürünlerinde ise 2015'te yüzde 8'e yaklaşan üretim artışının 2016'da sert bir düşüşle yüzde 2'ye indiği görülüyor.

Sanayinin ana gövdesini oluşturan tüketim mallarında ise dayanıklı olanlar ile dayanıksız olanlardaki üretim tempo farkı önemli. Gıda, giyim gibi ürünlerin başını çektiği dayanıksız tüketim malla-

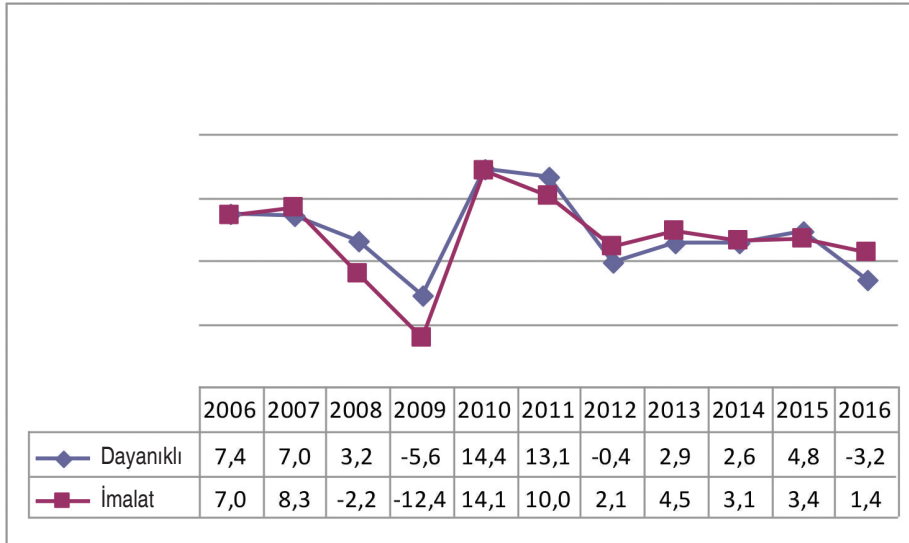

Grafik 3. Sanayi ve Alt Dallarda Üretim Değişimi: 2015-2016 (%)

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

rı üretiminin 2016'da, 2015 temposundaki yüzde 3,1 artışı koruduğu gözlenirken çarpıcı yavaşlama hatta gerileme, otomotiv, beyaz eşya, mobilya gibi ürünlerin yer aldığı dayanıklı tüketim mallarında görülüyor. Bu kategorideki sanayi üretimi 2015'te yüzde 5'e yakın artmış iken 2016'da yüzde 3,2 geriledi.

Yıllar itibarıyla bakıldığında, özellikle, hükümetin 10 puanlık ÖTV indirimine giderek canlandırmaya çalıştığı beyaz eşya ve mobilya sanayilerinde sert düşüşün dikkat çektiği gözleniyor. Bu sektör 2009 krizinde de yüzde 6'ya yakın üretim düşüşü yaşamıştı. En yüksek üretim patlamalarını ise 2010 ve 2011 yıllarında yüzde 13,5 artışla göstermişti.

Grafik 4. İmalat Sanayi ve Dayanıklı Üretimde Değişim: 2006-2016 (%)

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

Dayanıklı sanayi ürünlerindeki sert düşüş, ağırlıkla talepteki düşüşten kaynaklanıyor. Tüketici açısından, talebi en kolay ertelenen mal, dayanıklı tüketim mallarıdır ve hem kredi kullanımındaki sorunlar hem gelir düzeyi, tüketicileri ev eşyası alımlarından uzaklaştırmış ve sektör önemli bir stok birikimi ile karşı karşıya kalmış, dış talep yaratmada da başarılı olamamıştır.

İmalat sanayisinin yüzde 1,4 üretim artışı ile yetindiği 2016'da üretim temposu yüksek seyreden sektör otomotiv olmuş ve yüzde 4,1 ile ilk sırayı almıştır. Bu performansta, ihracatın etkili olduğunu belirtmek gerekir. Ancak 2015 'teki yüzde 15 üretim artışı ile kıyaslandığında otomotivde de önemli bir yavaşlama gözlenmektedir. İkinci sıradaki kimya üretim artışında istikrarlı görünürken giyimdeki üretim artışında da yine dış talep etkili oldu denebilir.

Üretimi çok yavaş artan hatta gerileyen alt sektörlerde ise ana metal sektörü dikkat çekmektedir. Bu dalda hem iç talebin düşmesi hem de girdi maliyetlerindeki çok artışlar üretim performansını olumsuz etkileyerek yıllık yüzde 0,5 artışa düşürmüştür.

İnşaat sektöründeki durgunluk, sektöre girdi üreten taş-toprak sanayisinin üretimini de etkilemiş-

tir. Üretim 2015'teki yüzde 1,6 gerilemesini telafi edememiş, aynı yerde kalmıştır.

Beyaz eşya odaklı metal eşya ürünlerinde yıllık üretim gerilemesi 2015'teki düzeyin yüzde 4,4 altına düşerken aynı kategorideki mobilyada gerileme yüzde 10'u aşmıştır. 2017 için de tehlike çanlarının çaldığı bu sektörler ile konut sektörüne getirilen vergi kolaylıklarının bu alt sektörleri ne kadar iyileştireceği merak konusudur.

İÇ TÜKETİM VE İHRACAT

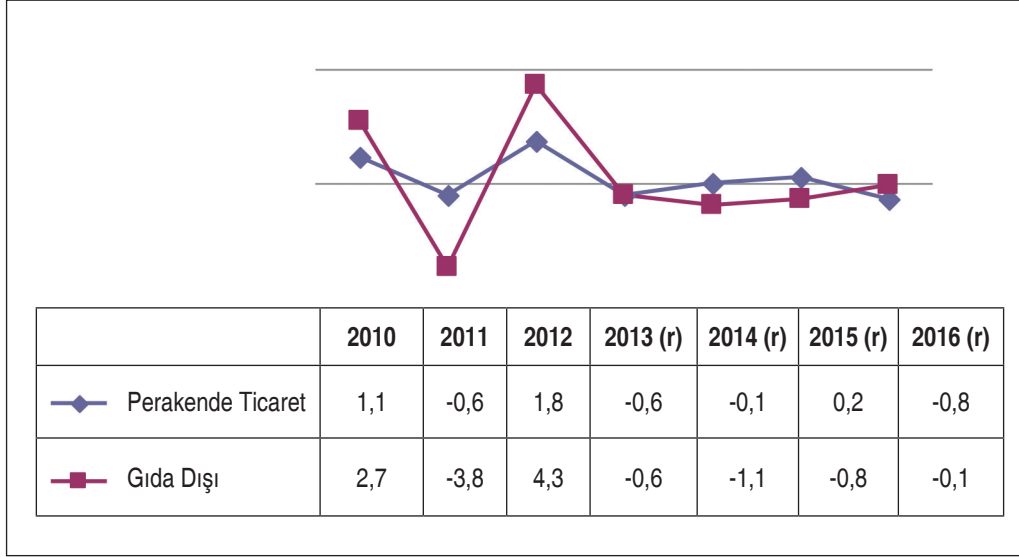
2016'nın son çeyreğine ait iç tüketim ve ihracat ile ilgili öncü göstergeler, 2016'daki düşük büyümenin öteki yüzünü göstermektedir.

2003 yılından bu yana geçerli AKP dönemindeki büyümenin sürükleyici gücü olan iç tüketime ilişkin öncü gösterge sayılabilecek perakende satışlar, son aylarda reel olarak geriledi. 2016'da, sabit fiyatlarla, yani reel perakende satışların yüzde 0,8 azaldığı görülmektedir. Bu, 2015 yılında yüzde 0,2 artış gösteriyordu. Gıda ve yakıt dışında tutularak sabit fiyatlarla hesaplanan perakende satışların ise 2016'da yüzde 0,1 azaldığı gözlemlendi. Sadece otomotiv yakıtı perakende satışlarında ise 2016'da yüzde 3,2 azalma gözlemlendi.

Tablo 1. İmalat Sanayi Alt Dallarında Üretim Değişimi (%)

Sektörler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İmalat	14,1	10,0	2,1	4,5	3,1	3,4	1,4
Otomotiv	35,4	17,5	-5,2	7,6	1,6	14,6	4,1
Kimya	21,3	6,4	1,6	3,7	4,5	3,3	3,9
Giyim	12,8	-1,8	5,9	2,2	0,1	3,1	2,4
Gıda	10,8	6,9	3,4	5,9	4,1	0,1	2,1
Tekstil	11,7	1,1	4,1	4,2	0,9	-4,2	1,2
Ana Metal	12,3	10,4	5,2	5,3	0,1	-0,4	0,5
Taş-Toprak	14,5	6,0	0,0	3,8	1,8	-1,6	0,1
Metal Ürünleri	19,7	19,2	5,7	4,3	2,7	1,8	-4,4
Mobilya	10,9	16,6	-9,4	11,3	6,7	7,1	-10,3

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

Grafik 5. Perakende Ticarete Değişim (Sabit Fiyat, KDV Dahil, %)

Kaynak: TÜİK

İç talepteki gerilemeyi ortaya koyan enflasyondan arındırılmış(reel) perakende satış verilerinin yanında, büyümenin bir diğer kaldırıcı dış talebin de olumlu seyretmediği ifade edilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2016'nın tamamında ihracat 142,6 milyar dolarda kaldı ve 2015'teki 143,8 milyar dolarlık ihracatın yüzde 1 gerisine düştü. Bu da, büyümeye dış talepten gelebilecek rüzgarın da pek görülmediğini göstermektedir. Üstelik dolar fiyatının yüzde 20 arttığı 2016'da, kur artışının ihracatı yeterince motive edemediği, ithalatı ise pahalılaştırarak maliyetleri yükselttiği ve rekabet gücünü zayıflattığı söylenebilir.

İhracat genelde yüzde 1 gerilerken, ihracattaki payı yüzde 93,6 olan imalat sanayisinin ihracatı yüzde 0,5 düştü. Sanayide, ihracatın lideri olan otomotiv sektörü, 2016'da hem iç talepte hem de ihracatta, sanayiye sırtlayan sektör oldu. Otomotiv ihracatı 2016'da 21,1 milyar dolarla 2015 ihracatını yüzde 14 oranında geçti.

İkinci önemli ihracat sektörü ana metal sanayisinde 2016'da ihracat, 2015'teki 17,7 milyar dolarlık

performansını ancak yüzde 1 aşabildi ve 17,9 milyar dolar oldu.

İmalat sanayi ihracatının üçüncü önemli alt sektörü olan tekstilde ise ihracat yüzde 0,3 kadar da olsa azaldı ve 13,5 milyar dolarda kaldı. Konfeksiyon-giyimde de ihracat yüzde 1'e yakın azaldı ve yılı 12,4 milyar dolarla kapadı. Makine-teçhizat ihracatı ise 2016'da yüzde 2,2 geriledi ve 11,8 milyar dolara düştü. Altıncı ihracatçı sektör gıdada ihracat yüzde 3 düştü ve 10 milyar dolara yakın gerçekleşti.

İhracatta en önemli daralmalardan biri kimyada oldu ve yüzde 7 ihracat daralması yaşandı. Tüpraş'ın ihracatı ise yüzde 28 gerileme göstererek 3 milyar doların altına indi.

2016 sonunda çeşitli güven endekslerini topluca ifade eden Ekonomik Güven Endeksi, Aralık ayında bir önceki aya göre yüzde 18,5 azaldı ve büyük bir çöküş yaşandı. Endeks 70 ile 2012'den bu yana en düşük düzeyine geriledi. Endeks 15 Temmuz şokuyla 73'e düşmüş daha sonra 88'e kadar

Tablo 2. İhracatta Gerileme: 2015-2016 (Milyon \$)

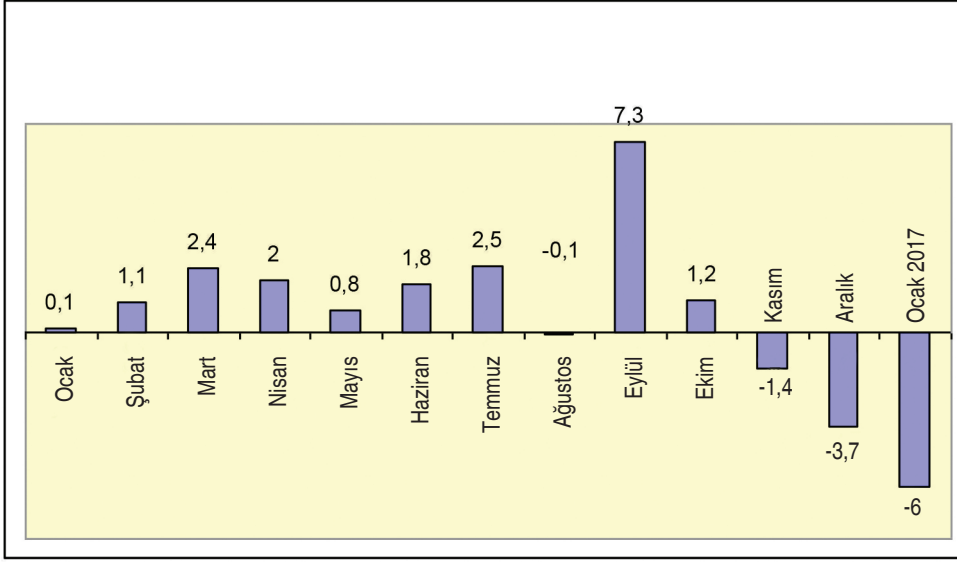
Sektörler	2015	2016	Değ. (%)	Pay (%)
İmalat	134.390	133.654	-0,5	100
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	18.533	21.106	13,9	15,8
Ana Metal Sanayi	17.710	17.888	1,0	13,4
Tekstil Ürünleri	13.591	13.551	-0,3	10,1
Giyim Eşyası	12.526	12.424	-0,8	9,3
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	12.068	11.802	-2,2	8,8
Gıda Ürünleri ve İçecek	10.222	9.915	-3,0	7,4
Kimyasal Madde ve Ürünler	7.467	6.921	-7,3	5,2
Mobilya ve Diğer Ürünler	6.564	6.583	0,3	4,9
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	6.474	6.300	-2,7	4,7
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	6.491	6.114	-5,8	4,6
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makineler	5.433	5.171	-4,8	3,9
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	3.849	3.611	-6,2	2,7
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	4.176	2.994	-28,3	2,2
Diğer Ulaşım Araçları	2.179	2.152	-1,2	1,6
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	1.779	1.892	6,4	1,4
Radio, Televizyon, Haberleşme Cihazları	1.936	1.782	-8,0	1,3
Dabaklanmış Deri vb.	1.018	1.034	1,6	0,8
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	820	799	-2,5	0,6
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) vb.	695	680	-2,2	0,5
Tütün Ürünleri	532	648	21,8	0,5
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	185	159	-14,0	0,1
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	142	127	-11,1	0,1
Tarım ve Ormancılık	5.757	5.400	-6,2	
Balıkçılık	368	414	12,4	
Madencilik ve Taşocakçılığı	2.799	2.693	-3,8	
Toplam	143.839	142.606	-0,9	

Kaynak: TÜİK

yükselmışti, sonra da 70'e düştü. Burada özellikle sanayi açısından önem arz eden reel sektör güven endeksine dikkat çekmek gerekir.

Reel sektör güven endeksi, özellikle 2016'nın son

çeyreğinden itibaren düzenli bir düşüş halindedir. Endeks Ekim itibariyle, bir önceki yılın değerinin altına düşmeye başlamış, güven kaybı iyice ifade edilmeye başlamıştır.

Grafik 6. Reel Kesim Güven Endeksi (Bir Önceki Yılın Ayına Göre Değişim, %)

SANAYİDE İSTİHDAM AZALIŞI

Ekonominin krize giriş yapması ile birlikte istihdam edilenlerin sayısında gerileme, işsizlikte ise artış yükseliyor. Kasım 2016 ile ilgili TÜİK verilerine göre, işsiz sayısı 2016 yılı Kasım döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 590 bin kişi artarak 3 milyon 715 bin kişi oldu. İşsizlik oranı ise 1,6 puanlık artış ile yüzde 12,1 seviyesinde gerçekleşti. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 1,9 puanlık artış ile yüzde 14,3 olarak tahmin edildi. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 3,5 puanlık artış ile yüzde 22,6'yı buldu.

Yine Kasım 2016 verilerine göre, istihdam edilenlerin sayısı 2016 yılı Kasım döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 391 bin kişi artarak 27 milyon 67 bin kişi, istihdam oranı ise değişim göstermeyerek yüzde 45,8 oldu.

Ancak sınırlı istihdam artışı hizmetler sektöründe görülürken tarım ve sanayi istihdamda kan kaybetti. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan

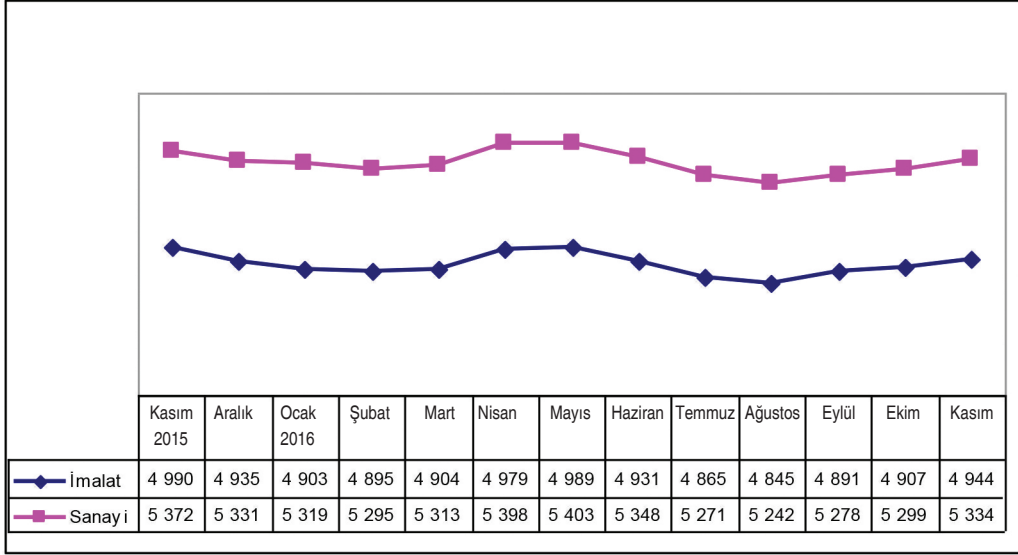
sayısı 101 bin kişi azalırken, sanayide de 62 bin istihdam azalması gözlemlendi.

Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 0,6 puan, sanayi sektörünün payı 0,5 puan, inşaat sektörünün payı 0,1 puan azalırken, hizmet sektörünün payı ise 1,1 puan arttı.

İmalat sanayisinde istihdam edilenlerin Kasım 2015-2016 dönemindeki 12 ayda sayıları 46 bin azaldı ve 4 milyon 944 bine indi.

Böylece Kasım 2015'te sanayi istihdamının payı yüzde 20,1 iken 12 ay sonra yüzde 19,7'ye düştü. İmalat sanayindeki istihdamın payı da 12 ayda yüzde 18,7'den yüzde 18,3'e geriledi.

Resmi işsizliğin yüzde 12,1'e, işsiz sayısının 3 milyon 715 bine ulaşması karşısında, Hükümet, yaklaşan referandumda işsizlerin hoşnutsuzluklarını yatıştırmak saikiyle de yeni "istihdam seferberliği" açıkladığını ilan etti. Bu konuda bilgi veren Maliye Bakanı Naci Ağbal, tüm işverenlere 2017 sonuna kadar özel bir imkan sunulduğunu bildirdi.

Grafik 7. Sanayi Genelinde ve İmalatta İstihdam, (Bin Kişi)

Kaynak: TÜİK

İşverenlerin, 2016 Aralık ayındaki mevcut çalışan sayılarına 2017 içinde ilave ettikleri her çalışan için 773 TL'lik vergi ve pirim teşvikini devletin sağlayacağını açıkladı.

Devletin karşılayacağı 773 liranın ayrıntılarını da paylaşan Ağbal, söz konusu tutarın 666 liralık kısmının Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ödenen primler ve İşsizlik Sigortası Fonuna ödenen tutar, geri kalan yaklaşık 93 liranın Gelir Vergisi, 13 lira 49 kuruşun da Damga Vergisi olduğunu ve tüm bunları almayacaklarını bildirdi.

Bu uygulamada iki temel kriter bulunduğunun altını çizen Ağbal, "Bir, bu teşviki her yeni istihdama veriyoruz. Yani 2016 Aralık ayında SGK'ya bildirilen bildirgede kaç işçi gözükyorsa, onun üzerine ilave gelecek olan istidama veriyoruz. İki, ilk defa bu şekilde işe alınacak kişinin geçmiş 3 ay içerisinde işsiz olması gerekiyor. Buradaki amacımız şu; verdiğimiz teşvik iş arayan insanımıza olsun. Yani, 'Ben iş arıyorum, son 3 aydır iş aradım ama bulamadım' diyenler." ifadelerini kullandı.

Ağbal, teşvikin maliyetinin ise 11 milyar lirası İş-

Tablo 3. Sanayide ve İmalatta İstihdam (Kasım 2015-2016, Bin kişi)

	Sanayi	Payı (%)	İmalat	Payı (%)
Kasım 2015	5.372	20,1	4.990	18,7
Aralık	5.331	20,2	4.935	18,7
Ocak 2016	5.319	20,2	4.903	18,7
Şubat	5.295	20,0	4.895	18,5
Mart	5.313	19,7	4.904	18,2
Nisan	5.398	19,5	4.979	18,0
Mayıs	5.403	19,4	4.989	17,9
Haziran	5.348	19,3	4.931	17,8
Temmuz	5.271	19,1	4.865	17,6
Ağustos	5.242	19,1	4.845	17,6
Eylül	5.278	19,1	4.891	17,7
Ekim	5.299	19,4	4.907	18,0
Kasım	5.334	19,7	4.944	18,3

sizlik Sigortası Fonundan karşılanmak üzere 12,3 milyar lira olduğunu kaydetti. Hükümet, 1404 TL'ye çıkarılan asgari ücretin 100 TL'lik kısmını da bütçeden karşılıyor. 2016'daki bu uygulama 2017 için de tekrarlanacak. 2016'da bu teşvik için

bütçeden yapılan harcama 10 milyar TL olarak açıklanmıştı.

CARİ AÇIKTA İKİ FARKLI 6 AY

Türkiye ekonomisinde 2016'dan devralınan sorunlar, 2017'de de azalmak yerine artacağı benziyor. Sert şirket sarsıntıları, banka çalkantıları, yoğun işsizlik ve gelir erimesi eğilimleri, bütçeden ve başka kamu kaynaklarından yetiştirilen can simitleri ile azaltılmaya, kriz yumuşatılmaya çalışılsa da düşüş sürüyor.

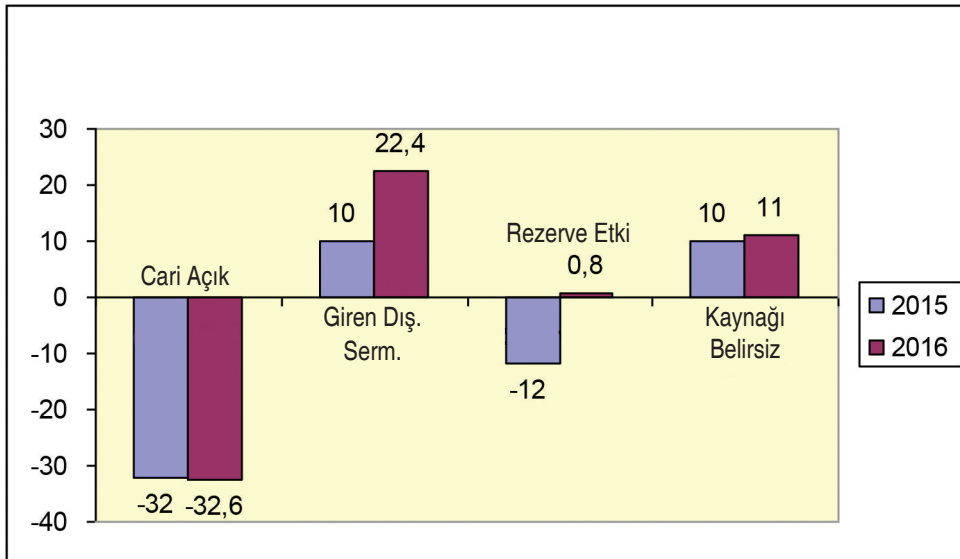
Bu öngörüye yol açan etkenlerin başında, Türkiye ekonomisinin dış kaynağa bağımlılığı ve bu kaynağın Türkiye'den uzaklaşmasının da etkisiyle, dolar fiyatındaki hızlı artış geliyor.

2016 yılının tamamına ilişkin ödemeler dengesi verileri yeterince nabız veriyor. Büyük ölçüde sanayinin ithalatının, ihracatının çok üstünde seyretmesinden kaynaklanan ve kronik bir sorun halini alan cari açık, özellikle son 2 yılda finansman yönünden alarm vermeye başlamış, dışarıdan sermaye girişi azalınca, eldeki dar rezervler ve yurt

dışında tutulan dövizlerden finansman ağırlık kazanmıştır ve bunun da sürdürülebilirliği yoktur.

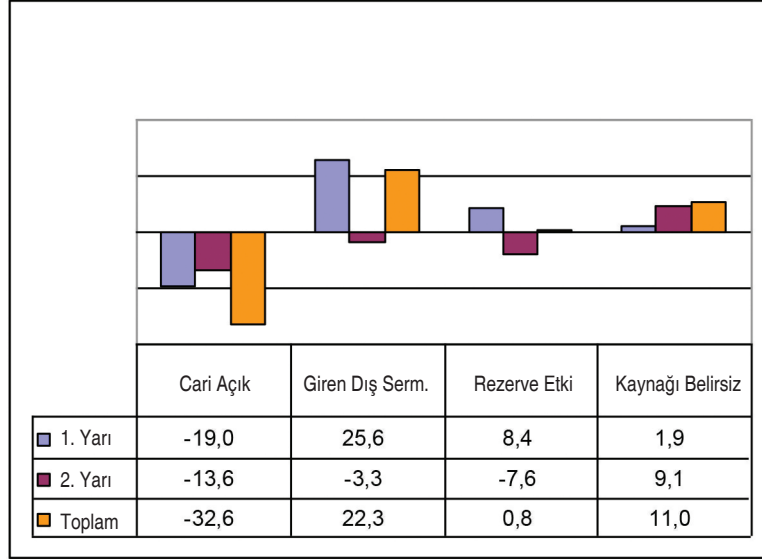
Yüzde 2'yi ancak bulacağı tahmin edilen 2016 büyüme şartlarında cari açık 32,6 milyar doları buldu. Yüzde 6 büyüme yaşandığı belirtilen 2015'te cari açık 32 milyar dolardı. Bu da büyümenin önemli tempo kaybına rağmen cari açığın yüzde 2'ye yakın artması anlamına gelmektedir. Bu artışta, enerji fiyatlarının yeniden yükselmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Son 2 yılın karşılaştırması, cari açığın üçte bir oranında yurt dışında ya da "zula"da tutulan dövizlerle finanse edildiğini ortaya koymaktadır. Hem 2015'te hem de 2016'da cari açık toplam 2 yılda 21 milyar doları bulan kaynağı belirsiz dövizle finanse edilmiş görünmektedir. Açığın son 2 yıldaki öteki finansman kaynağı, döviz rezervleri oldu ve rezervden kullanılan 11 milyar dolar ile açık finanse edilmeye çalışıldı. Dışarıdan gelen sermaye ise son 2 yılın ancak yarısını finanse etmiş görünmektedir. Bu tablo, cari dengede önemli sorunların

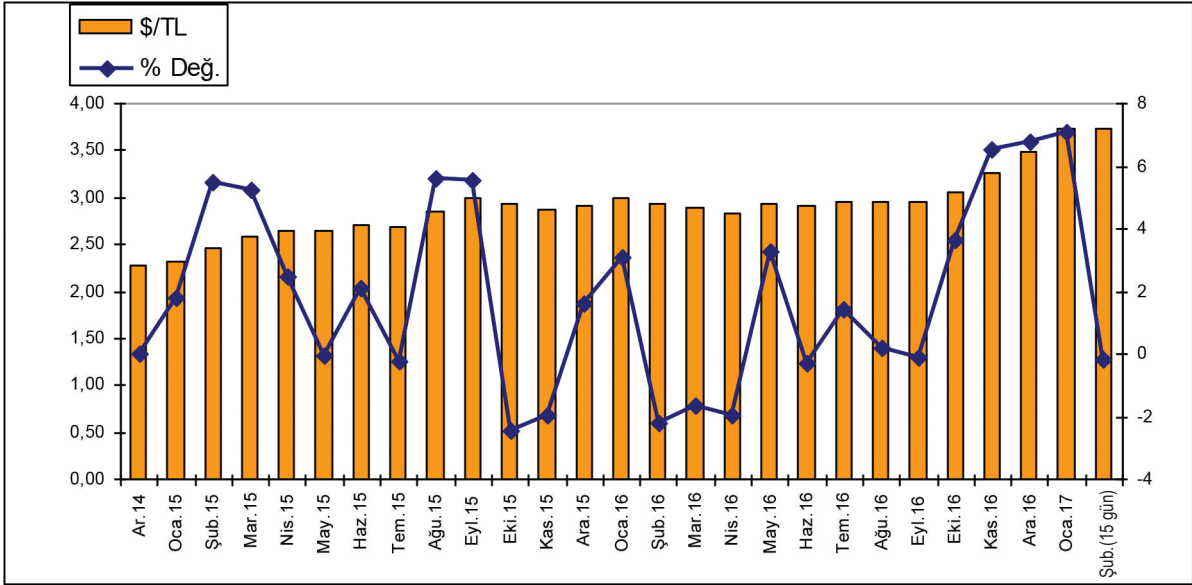
Grafik 8. Cari Açık: 2015-2016 (Milyar \$)

Kaynak: TCMB

Grafik 9. 2016 Cari Açığı ve Kaynaklarda İki Farklı Yarı Yıl (Milyar \$)

Kaynak: TCMB Veri Tabanı

Grafik 10. Dolar/TL ve Aylık Artışlar: 2015-2017 Şubat (%)

yaşanacağı bir döneme girildiğini göstermektedir. Özellikle 2016'nın ilk yarısı ile ikinci yarısı zıt görünümler arz etmekte, adeta şemsiyenin ters döndüğü gözlenmektedir. 2016'nın Ocak-Haziran

dönemi cari açığı 19 milyar dolar iken, giren sermaye 26 milyar doları bulmuştu. Bu durum, hem doları 3 TL'nin altında tutmuş hem de rezervlere 8,5 milyar dolar biriktirmişti. Yine bu ilk yarıdaki

Tablo 4. Dolar/TL ve % Değişim (2016, Aylık)

Aylar	\$/TL	%
Ocak 2016	3,00	3,08
Şubat	2,94	-2,21
Mart	2,89	-1,66
Nisan	2,83	-1,97
Mayıs	2,92	3,24
Haziran	2,91	-0,33
Temmuz	2,96	1,39
Ağustos	2,96	0,18
Eylül	2,96	-0,09
Ekim	3,07	3,64
Kasım	3,27	6,50
Aralık	3,49	6,78
Ocak 2017	3,73	7,05
Şubat 2017 (15 gün)	3,72	-0,20

dengelerin sonucu, dolar fiyatı ilk yarıda ortalama 2,92 TL’de kaldı.

Ancak Temmuz-Aralık 2016 döneminde şemsiye ters döndü ve özellikle dış kaynak girişinin durması ile dengeler değişti. 2016 ikinci yarıda hem 15 Temmuz darbe girişimi hem de derecelendirme kuruluşlarının not indirimi ve politik, jeopolitik risklerin artması etkili oldu. Yılın sonlarına “Tek adam rejimi” ile ilgili Anayasa değişiklik hazırlıkları damgasını vurdu. Artan risklerin sonucunda dış kaynak girişinde radikal bir düşüş oldu.

İkinci yarıda cari açık 13,6 milyar doları bulurken

dış sermaye girişi olmadığı gibi, 3,3 milyar dolar çıkış yaşandı. Bu durumda, cari açığın finansmanında kaynağı belirsiz, “zula” dövizleri etkili oldu ve 9 milyar dolarlık bir girişin yanında rezervlerden de 8 milyar dolara yakın kullanım gerçekleşti. Yılın ikinci yarısında doların ortalama fiyatı, ilk yarının yüzde 7,2 üstüne çıktı ve 3,13 TL oldu. Böylece 2016 yıllık ortalama dolar fiyatı 3,02 TL’de ancak tutulabildi. 2015’in dolar fiyatı yıllık ortalaması 2,72 TL idi.

2017’nin ilk 10 gününde dolar 3,94 TL’ye kadar çıktı. Bu tırmanış, Merkez Bankası’nın döviz talebi azaltıp hatta döviz bozmaya zorlamak amacıyla, bankalara kullandığı kredilerin faizini 2 puan artırmasıyla, yani “örtülü faizi artırımı” ile kısmen yavaşlasa da, dolar, 3.75 basamağına yerleşti.

Şubat’ın ilk yarısında ise doların fiyatının 3.70 TL’nin altına indiği gözlemlendi. Bu inişte, yabancı yatırımcıların küçük meblağlarla da olsa geri dönüşleri ve özellikle fiyatları düşmüş hisse senetlerine yatırımları etkili oldu. Yine bu kısmi dönüşlerde dış dinamikler, özellikle Trump’ın ilk icraat adımları etkili oldu denebilir. Trump’ın yabancı düşmanlığı ve yabancı yatırımcıyı tedirgin eden adımları, yüzünü ABD’ye dönmüş sermayeyi geçici de olsa “bekle-gör”e geçirince, dış yatırımcı yeniden Türkiye gibi ülkeleri geçici park yeri olarak seçti. Ocak ortasında 58 milyar dolar gibi görünen borsadaki portföy yatırımları tutarı ya da “sıcak para stoku”, Şubat’ın ilk haftalarında 63 milyar dolara kadar çıktı.

Tablo 5. Sıcak Para Trafiği: 2017 (Milyon \$)

(Piyasa Değeri)	03.02.2017	27.01.2017	20.01.2017	13.01.2017	06.01.2017	30.12.2016
Hisse Senedi	38.774	35.782	35.627	34.039	34.363	35.505
DİBS	24.982	23.964	24.424	24.178	26.638	26.739
Stok	63.756	59.747	60.052	58.216	61.002	62.244
Değişme (%)	6,7	-0,5	3,2	-4,6	-2,0	-
\$/TL	3,80	3,79	3,78	3,75	3,56	-

Kaynak: TCMB

Bu kısmi geri dönüş, TL dahil, yerel paralara göre li değer kazançları sağladı. Ne var ki, bu düşüş kalıcı olmadı. Her düşüş, döviz açığı olan reel sektör firmaları açıklarını daraltmak üzere döviz alımına yöneltince, talep düşmedi ve dolar düştüğü 3.70 basamağından yeniden eski yerine yükseldi.

DÖVİZ BORÇLUSU FİRMALAR

Dolar kurunun yılın başlarında 3.75 TL basamağına yerleşmesinin, Şubat ortasında 3.70 TL'nin zaman zaman altına inmesine rağmen, bu aralıktaki dolar kurunun, özellikle yabancı para ile borçlanmış ve döviz açığı olan firmalar için öngörülmüş, hazırlıklı oldukları bir fiyat olmadığı söylenebilir. Bundan dolayı yılı zararla kapattığını ilan eden birçok büyük firma var.

Merkez Bankası, finans dışı, yani, çoğu sanayi, inşaat, hizmetler sektörlerinde olan firmaların net

döviz açığının 2016 Eylül ayı sonu itibarıyla 213 milyar doları bulduğunu açıklamıştı. Bu tutar, izleyen aylarda firmaların dolar alımları ile küçük de olsa azalışlar gösterdi ve Ekim sonunda 212,4 milyar dolara, Kasım ayı sonunda ise 208 milyar dolara indi. Yine de borç stokunun oldukça ağır olduğu söylenmelidir. Hele ki bu stokun 2009'da 67 milyar dolar olduğu anımsanırsa.

Firmalar, özellikle 2010 sonrası hızla borçlanmışlardı. 2009'da 67 milyar dolar döviz yükümlülükleri, 2016'da 213 milyar dolara çıkarak yüzde 218 arttı.

Doların fiyatının hızla artışı, özellikle bu tür yükümlülükleri olan şirketleri telaşlandırdı ve dolar talebini kamçıladi. Dolardaki her 1 kuruşluk artış, toplam yükümlülükte 2 milyar TL'lik bir kur zararına yol açtı. Kurun artacağından endişe eden şirketler ödemeyi bir an önce gerçekleştirmek için

Tablo 6. Finansal Kesim Dışındaki Firmaların Döviz Varlık ve Yükümlülükleri (Milyon USD)

	2002	2009	2016-09	2016-10	2016-11
Net Döviz Açığı	-6,5	-66,7	-213.458	-212.448	-208.019
Yükümlülükler	31,6	147,1	290.364	300.153	308.773
Nakdi Krediler	26,3	131,9	280.511	280.012	277.100
Yurt İçinden Sağlanan Krediler	0,6	50,3	183.731	183.614	181.263
Yurt Dışından Sağlanan Krediler	25,7	81,5	96.780	96.398	95.837
İthalat Borçları	5,3	15,2	31.258	31.754	31.817
Varlıklar	25,1	80,4	98.311	99.318	100.898
Mevduat	16,7	57,3	66.854	66.608	67.660
Menkul Kıymetler	0,1	1,1	193	190	182
İhracat Alacakları	3,5	9,3	10.587	11.632	11.958
Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları	4,8	12,7	20.677	20.888	21.098

Kaynak: Merkez Bankası Veri Tabanı

döviz alımına yöneldi, bu da, döviz talebini canlı tutan, kurun sert düşüşler göstermesini önleyen bir etken.

SONUÇ OLARAK...

Türkiye ekonomisi ve sanayisi 2017 yılına oldukça olumsuz bir iklimde girerken, gündeme yerleştirilen “Tek adam rejimi” tasarısı, ekonominin ve sanayinin bütün kararlarını olumsuz etkilemiştir. Yasama ve yargıyı, Cumhurbaşkanlığında merkezileştiren ve tek adamın kararlarına tabi kılan bu koyu anti-demokratik yönelim, ekonomi aktörlerinde de tedirginliğe yol açmıştır. İçerideki aktörler açısından bu durum, örneği sık sık görülen şirketler arası kayırmacılığı, keyfiliği, rasyonel olmayan kararlara alan açarken yargının artacak bağımlılığı adalet beklentilerinde de kuşku artırmıştır.

Tüketici açısından da büyük belirsizlikler söz konusu olduğu için satın alma kararları ertelenmekte, sağlanan vergisel kolaylıklar tüketimde beklenen artışlara yol açmamakta, bankaların hem tüketici alacaklarında hem de şirket alacaklarında yüzde 3 ile 5 arasında değişen tahsili gecikmiş alacak sorunu yaşanmaktadır.

Sanayide, özellikle dayanıklı sanayi ürünlerinin talebinde, dolayısıyla üretiminde önemli gerilemeler söz konusudur. Sanayi istihdamı 12 ayda 92 bin düşüş göstermiştir. Sanayi ürünleri, dolardaki tırmanışla birlikte yıllık yüzde 14 artış göstermiştir.

Dış ekonomik aktörler açısından da benzer kaygılar geçerlidir. Yasama ve yargı erkleri üstüne tek kişinin artacak sultanı, uluslararası sözleşmelere ve AB normlarına özellikle terslikler oluştururken, referanduma götürülen tasarının Türkiye-Batı dünyası, Türkiye -AB entegrasyonu ile uyumsuzluklar ortaya çıkaracağı öngörülerek her türlü önemli karar ertelenmektedir. Özellikle yabancıların doğrudan yatırım kararları askıya alınmıştır. Derecelendirme kuruluşlarının notlarına da etki

eden Tek adam rejimi tasarısı, dış finans kaynaklarının kaynak kullandırma şartlarını da gözden geçirmelerine neden olmuştur.

Özellikle iç politikadaki yüksek gerilimin etkisiyle, portföy yatırımcısı “sıcak para”nın çıkışı genelde sürmekte, kısa süreli geri dönüşlerle dolar fiyatı görece inmektedir. Ancak, döviz borçlusu firmaların pozisyon kapatma çabaları ile dövize talep artmakta ve fiyat yeniden yükselmektedir.

Bunların yanı sıra, irili ufaklı birikim sahiplerinin TL’den uzaklaşarak dövize, özellikle dolara dönüş eğilimleri azalmamıştır.

Bu talepler dizisinin Mart ayında Fed’in yapacağı bir faiz artışı ile birleşmesi halinde dolar fiyatının yeniden yukarılara çıkması ihtimal dahilindedir. Bunu frenlemek için Merkez Bankası’nın bankalara kullandığı fonlara dönük uyguladığı örtülü faiz artışı ise, beklenen “yüksek döviz-yüksek faiz” kısılcasına henüz önlem olmamıştır.

Tek adam endişesi, yükselen faizler ile tüketici kredi kullanımını azaltmakta, iç talep, kamusal enjeksiyonlara rağmen artmamakta, yatırım cephesinde de Nisan referandumunun sonuçlarını görmeden bir kıpırdanma görünmemektedir.

Türkiye ekonomisi 2017 yılına politikadaki kaosu derinleştiği koşullarda girerken, 2016’da başlayan küçülmenin 2017’de pekişerek sürmesi beklenmektedir.

Bütün bu yaşananların olumlu bir kulvara taşınması ve düşük maliyetlerle bu dönemden çıkılması ise, ekonomik önlemlerden çok, politik adımlarla, özellikle Nisan referandumunda aklın galebe çalması ve tek adam rejimine çıkacak bir “hayır” oyuna bağlı görünmektedir. Ancak akıldışı tek adam rejimi tasarısına “Hayır” tepkisi ile, Türkiye’nin hem içeride hem dış dünya gözünde politik riskleri azalabilecek ve sermaye trafiğinde, iç dengelerde ve ekonomi aktörlerinin davranışlarında normalleşmeye dönülebilecektir.

2017 OCAK'TA SANAYİ ÜRÜN FİYATLARI

Ocak ayı, özellikle Türk lirasındaki değer kaybına bağlı olarak tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı maliyet baskılarının güçlü seyrettiği bir ay oldu.

Sanayicilerin fiyatlama pratiklerini gösteren "Yurt içi üretici fiyatları endeksi "(Yİ-ÜFE) Ocak ayında yüzde 4'e yakın (3,98) oranında sert bir artış gösterdi böylece, yıllık enflasyon 3,75 puan yükselecek yüzde 13,7'yi buldu. Merkez Bankası raporunda bu artışın, büyük ölçüde Türk lirasındaki değer kaybından kaynaklandığı açıklandı. . Yıllık enflasyon imalat sanayisinde yüzde 15,8'ye, petrol ve ana metal hariç imalat sanayisinde ise yüzde 10,7'ye ulaşmıştır. Petrol ve ana metal hariç imalat sanayi fiyatlarının mevsimsellikten arındırılmış ana eğilimi bu dönemde belirgin bir oranda yükseldi.

Ana sanayi gruplarına göre incelendiğinde, Ocak ayında fiyatlar tüm alt gruplarda yüksek oranlı artışlar göstermiştir. Ara malı fiyatlarındaki yükselişte demir çelik fiyatlarındaki artışlar belirleyici olurken sermaye malı fiyatlarında motorlu kara taşıtları ve metal yapı ürünleri öne çıkmıştır.

Bu dönemde dayanıklı tüketim malı fiyatları mobilya kaynaklı artmış, dayanıksız tüketim mallarında ise işlenmiş meyve-sebze fiyatlarındaki artışlar belirleyici olmuştur.

Sonuç olarak, Ocak ayı özellikle Türk lirasındaki değer kaybına bağlı olarak tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı maliyet baskılarının güçlü seyrettiği bir dönem olmuştur.

Ocak ayında tüketici fiyatları yüzde 2,46 oranında artmış ve yıllık enflasyon 0,6 oranında 9 puan

Tablo 7. 2017 Ocak Ayı Yİ-ÜFE ve Alt Kalemler (Yüzde Değişim)

	Ağırlık	Ocak 2017		Ocak 2016	
		Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
Yİ-ÜFE	100	4,0	13,7	0,6	5,9
Madencilik	3,36	6,6	16,5	-1,2	-0,6
İmalat	88,8	3,9	15,8	0,6	6,8
Petrol Ürünleri Hariç İmalat	86,2	3,6	13,8	0,9	7,4
Petrol ve Ana Metal Ürünleri Hariç İmalat	77,8	3,2	10,7	1,1	8,7
Elektrik, Gaz Üretimi ve Dağıtım	6,81	4,1	-9,0	1,0	0,2
Su Temini	1,03	3,7	8,8	2,2	10,1
Ana Sanayi Kollarına Göre Yİ-ÜFE					
Ara Malı		4,4	18,1	0,6	6,2
Dayanıklı Tüketim Malları		4,1	12,7	3,2	13,8
Dayanıklı Tüketim Malları (Mücevherat Hariç)		3,9	8,3	2,8	12,3
Dayanıksız Tüketim Malları		2,3	8,0	0,8	5,7
Sermaye Malı		3,7	11,6	1,7	11,8
Enerji		6,6	14,1	-2,3	-2,5

yükselerek yüzde 9,22 olmuştur. Ocak ayı Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti'nde ifade edildiği üzere, gıda yıllık enflasyonu işlenmemiş gıda kaynaklı olarak yükselmiştir. Enerji grubu yıllık enflasyonundaki artış döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak sürmüştür. Bu dönemde, talep koşulları kısmen sınırlayıcı olmakla birlikte, Türk lirasındaki belirgin değer kaybının etkisiyle çekirdek enflasyon göstergelerinin yıllık enflasyonu ve ana eğilimi yükselmiştir.

TL'deki hızlı değer kayıplarının sanayici fiyatlarını artırması, tüketici fiyatlarını da etkiledi ve önümüzdeki aylarda da yükselişe neden olacak.

Ocak ayında tüketici fiyatları yüzde 2,46 oranında artmış ve yıllık tüketici enflasyonu yüzde 9,22 olmuştur.

Mevsimsellikten arındırılmış verilerle enflasyonun üç aylık ortalamalara göre ana eğilimi incelendiğinde, çekirdek enflasyon göstergelerindeki bozulmanın sürdüğü gözlenmiştir.

Türk lirasında gözlenen değer kaybına bağlı olarak dayanıklı mal alt kalemlerinde yüksek fiyat artışları gözlenmiş ve bu grupta fiyatlar Ocak ayında yüzde 1,93 oranında yükselmiştir. Bu dönemde diğer temel mallarda da fiyatlar bir önceki aya göre belirgin bir oranda artmıştır. Ocak ayı, talep koşullarının kısmen sınırlayıcı etkisine rağmen Türk lirasındaki değer kayıplarının temel mal fiyatları üzerindeki etkisinin oldukça belirgin olduğu bir ay olmuştur.

Enerji fiyatları, Türk lirasında gözlenen değer kaybının etkisiyle grup geneline yayılan fiyat artışları sonucunda Ocak ayında yüzde 3,53 oranında artmıştır. Akaryakıt fiyatları bu dönemde yüzde 5,43 oranında yükselmiş ve grup yıllık enflasyonu yüzde 28,39'a ulaşmıştır.

Benzer şekilde tüp gaz, katı yakıtlar ve su fiyatlarında bir önceki aya kıyasla sırasıyla yüzde 6,33, yüzde 3,91 ve yüzde 4,39 oranlarında yüksek artışlar gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, enerji grubu yıllık enflasyonu bu dönemde 2,93 puanlık yükselişe yüzde 11,60 olmuştur.

Gıda ve alkolsüz içecekler grubu yıllık enflasyonu Ocak ayında 2,12 puan artarak yüzde 7,77'ye yükselmiştir. Bu gelişmede, sebze grubuna bağlı olarak işlenmemiş gıda fiyatlarında gözlenen sert yükseliş belirleyici olmuştur. Bu grupta yıllık enflasyon Ocak ayında 4,15 puan artarak yüzde 8,67'ye ulaşmıştır. Bir süredir ılımlı seyreden kırmızı et fiyatları bu dönemde yüzde 1,34 oranında artarak dikkat çekmiştir.

VARLIK FONU: 'ŞİRKET KURTARMA FONU'

15 Temmuz darbe girişimi ikliminde, yasa yerine geçen kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) hızla oluşturulan Türkiye Varlık Fonu (TVF), Türkiye siyaset ve ekonomi gündeminde baş köşeye yerleşirken, bundan sonra da ana tartışma konularından biri olmayı sürdürecektir gibi.

TVF, AKP hükümeti yetkililerince, çoğu petrol zengini Körfez ülkesinin, Norveç'in ve başka cari fazlası, bütçe fazlası olanların kurduğu ülke fonlarına benzetiliyor. Oysa TVF, bunlarla sadece isim benzerliğine sahip o kadar. Çünkü Türkiye'nin cari açığı kronik. Bütçe fazlası olmadığı gibi, yükselme eğiliminde olan açığı var. O zaman bu fona neden ihtiyaç duyulduğu, fon ile ilgili inşaa süreci ilerledikçe ortaya çıkıyor.

Şimdiye kadar belirginleşen büyük resim, TVF'nin hem bütçenin hem Merkez Bankası'nın bazı fonksiyonlarına ortak olacağını gösteriyor. Bunun da ötesinde görünen o ki, fonun öncelikli hedefi, kamu-sal likit varlıkları, "mega proje" olarak adlandırılan Kamu-Özel İşbirliği (KÖİ) yatırım projelerini düze çıkarmada, kurtarmada can simidi olarak kullanmak.

Türkiye ekonomisi, küçülme sürecinde. 2016 yılı ekonomik büyümesinin son çeyreği henüz net değil ama ilk üç çeyrekte çıkan sonuç, yıllık büyümenin yüzde 1.5'i aşmayacağı yönünde. Oysa 2015 büyümesi yüzde 6.1 olarak açıklanmıştı. Bu, 2016'dan itibaren sert bir düşüşün başlaması demek. 2017 için de büyüme konusunda iyimserlik yok. Çünkü büyüme Türkiye için yabancı kaynak girişine bağlı.

Dış kaynak kullanımına mutlak bağımlılığı olan Türkiye, üç uluslararası derecelendirme kuruluşu tarafından "yatırım yapılamaz ülke" ilan edilince ve bunun üstüne Fed faizinin cazibesi eklenince, umulan ve alışılmış dış kaynak girişi artık söz konusu değil. Bu durum, 2015'te doları TL karşısında yüzde 25, 2016'da da bunun üstüne yüzde 20 değerlendirdi. En büyük zararı toplamı 213 milyar doları bulan net döviz açıkları ile özel firmalar gördü. Merkez Bankası bu firmalar arasında kamu-özel ortaklığı kapsamında altyapı yatırımları üstlenen firmaların yükünün ağırlığına dikkat çekti. Şimdi gündemde, devletin ciro, kiralama garantisi verdiği, dış finansmanlarına garantör olduğu bu devasa yatırımları üstlenen firmaları, üstlendikleri büyük riskler dolayısıyla bekleyen darboğazlar var. Bunlara üç uluslararası derecelendirme kuruluşu da dikkat çekiyor.

İşte TVF, tam da bu büyüyen riskin ilk sinyalleri ulaşmaya başladığında oluşturuldu. Kamu bankalarının, havayolu şirketi THY'nin, enerji ile ilgili kamu kuruluşlarının ve başka irili ufaklı devlet kuruluşlarının likit, taşınmaz varlıklarını bünyesine çekip alan TVF'nin yapacağı ilk şeylerden biri, bu varlıklarla bir portföy oluşturmak ve bu portföyü vitrine koyarak borçlanmaya çıkmak. Özellikle de yabancı yatırımcıları portföye yatırma çekmek. Bu, devlet kâğıtları üstünden Hazine'nin borçlanmasına paralel bir borçlanma.

Mali disiplin prensibine hep sadık kalmış AKP hükümeti, TVF olmasa merkezi bütçeden bu borçlanmalara gitmeye kalksa, şu sıralar milli gelirin yüzde 30'ları dolayında olan kamu borç stoku/milli gelir oranı hemen yukarılara çıkardı. Daralan ekonomide merkezi bütçenin açıklarının artması zaten kaçınılmaz. Bunlar, merkezi bütçenin büyüyen açıkları ve büyüyen borç yükü demek olacak ve özellikle dış yatırımcılar karşısında vitrini bozacaktı.

Oysa merkezi bütçeye paralel inşa edilen "paralel bütçe" denebilecek fon, bu borçlanma ve açık işlevlerinin bir kısmını üstlendiğinde, açık ve yükün iki bütçeye bölünmesi sonucu rasyolarda bozulmanın da önleneyeceği umuluyor. Hoş, bunu başta IMF olmak üzere derecelendirme kuruluşları ve yatırımcılar görmez mi? Elbette görürler, ama sıkışıklık bazen en sorumlu insanlara bile kuma başını sokan devekuşu yanlışları yaptırıyor.

Maliye Bakanı Naci Ağbal 8 Şubat tarihli Hürriyet'e şu açıklamayı yaptı: "Varlık Fonu, envanterindeki varlıkları karşılık göstererek borçlanma yapabilir, proje finansmanı yapabilir büyük projelere finansman bulabilir." Bu, TVF'nin görünürdeki ilk hedefi. Ancak TVF, bünyesine kattığı kamu

varlıklarından bir portföy oluşturunca derecelendirme kuruluşlarından “yatırım yapılabilir” notunu alabilir mi? Bu zor. Ülke fonları “Santiago kuralları”na uymayı taahhüt ediyor. Bu kuralların başında da “güvenilir hukuki temel” geliyor.

TVF, ağırlıkla OHAL döneminin ürünü ve KHK'larla düzenlendi. Bu durum, derecelendirme kuruluşlarının notunu baştan olumsuz etkileyecektir. Ülke notu 100 üstünden 44 ile yatırıma uygun olmayan Türkiye için fonun hukuki sakatlığı kadar ortaya çıkış zamanlaması da ciddi bir handikap ve beklediği dışardan borçlanma, neredeyse ham hayal.

Hatırlatalım: Türkiye daha şimdiden yükselen ülkeler arasında risk primi (CDS) 258 ile ilk sırada ve uzun zamandır ilk sırada olan Brezilya'yı geçmiş durumda. Üçüncü sırada Güney Afrika, dördüncü sırada Rusya var. Trump'ın hedefindeki Meksika bile beşinci sırada.

Türkiye'yi bu kadar risk şampiyonu yapan şeyin ekonomik kırılganlıklarının yanında politik ve jeo-politik riskler olduğu biliniyor. Dolayısıyla bu kaotik politik iklimde, hele ki anayasa değişikliği ile ilgili nisan ayında yapılacak referandumun bir “hayır” sonucunu muhtemel kıldığı şartlarda, TVF'nin evdeki hesabının çarşıya uyması çok zor görünüyor.

TVF'nin borçlanarak fon yaratmayı beklerken yapması en muhtemel şey ise portföyüne, zor durumdaki yatırım projelerini, bunu üstlenen ve çoğu AKP'ye yakınlığı ile bilinen firmaların hisselerini, borçlanma senetlerini katmak. Bu, bir anlamda firmalara fonun can simidi atması demek. Nitekim Maliye Bakanı Ağbal, Hürriyet'e yaptığı açıklamada “Fon, büyük projelere finansman bulabilir” derken bu noktaya da değinmiş oldu.

TVF, paralel bütçe olmanın yanında paralel Merkez Bankası olma eleştirisine de maruz kaldı. Fonun kamu kuruluşlarının döviz nakitlerini kullanarak piyasada “spekülatif atakları önleme” işlevi olduğu da ifade ediliyor. Bu konuda Savunma Sanayii Fonu'nun üç milyar lirasının neden fona alındığını Maliye Bakanı şöyle açıklıyor: “Fon'un görevlerinden birisi de finansal piyasalarda istikrarı sağlamak, piyasalarda meydana gelebilecek dalgalanmalara karşı gerekli tedbirleri üretmek. Fon'un kanunla verilen para piyasalarındaki istikrarı sağlama görevini yerine getirebilmesi için likit bir kaynağa ihtiyaç var. Üç milyar lirayı daimi olarak almıyoruz.”

Bu sözleri, Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli de şöyle destekliyor: “Fon, piyasaların aşırı dalgalandığı, spekülatif işlemlerin, ekonomik sabotaj ve saldırıların yoğunlaştığı dönemlerde, piyasaların sakinleştirilmesine ve saldırıların defedilmesine büyük katkı sağlayacaktır.” Bu, Merkez Bankası'ndan beklenen bir işlev iken şimdi fonu da bu işleve ortak görmek söz konusu olabilecek. Ama ne kadar etkili olacağı ancak yaşanarak görülecek.

Özetle, Türkiye'de milli gelir artmıyor ama milli gelirden kamuya akan kısım, kamusal servet, yeni bir kurum olan TVF tarafından diğer kurumların kaynakları daraltılıp yetkileri paylaşılarak kullanılacak. Fon, kamu denetiminden uzak ve bir “şirket” keyfiyetinde çalışacak. Devletin şirket gibi olması gerektiği sözünü sarf eden AKP'lilerin fantezisi gerçekleşebilecek mi? Buradan yeni yetki çatışmaları, mali disiplinsizlik ve kaos mu çıkar; yoksa istikrar mı, yaşanarak görülecek.

"Sanayinin Sorunları ve Analizleri" raporlarının tüm sayılarına aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz.

<http://www.mmo.org.tr/bulten>

TMMOB
Makina Mühendisleri Odası
Haber Bülteni
Şubat 2017
Sayı 224 Ekidir
MMO Adına Sahibi
Ali Ekber ÇAKAR
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yunus YENER

Basımevi
Ankamat Matbaacılık San.
Limited Şirketi
Gülyüz Sanayi Sitesi
30. Cad. 538. Sokak
No: 60 İvedik / ANKARA
Tel: (0312) 394 54 94-95

Yönetim Yeri
Meşrutiyet Cad. No: 19/6. Kat
06650 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 425 21 41 Faks: (0 312) 417 86 21
<http://www.mmo.org.tr>
e-posta: mmo@mmo.org.tr
basin@mmo.org.tr